

2005:1 APRIL

NYT FRA SOCIALFORSKNINGSINSTITUTTET

Social FORSKNING

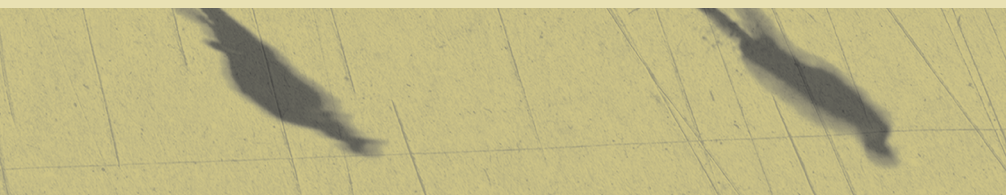

Fattigdom og social eksklusion

Den danske velfærdsstats historie

Skal det sociale område testes?

På europæisk rejse i social service

Nyt fra Socialforskningsinstituttet

Social Forskning udgives af Socialforskningsinstituttet for at orientere om resultaterne af instituttets arbejde.

Redakton: Ove Karlsson (ansvarshavende)

Lisbeth Pedersen

Ivan Thaulow

Ulla Dyrborg

Henvendelser bedes rettet til Ove Karlsson, email ok@sfi.dk

Abonnement: Social Forskning er gratis og udkommer med fire ordinære numre om året.

Abonnement på de ordinære numre kan tegnes ved henvendelse til instituttet eller på www.sfi.dk. Bladet kan frit kopieres.

Elektronisk abonnement kan tegnes på www.sfi.dk

Grafisk design: Hedda Bank mdd

Fotos: Scanpix: Forside Kirsten Bille, side 5 Stig Stasig, side 7 Anne-Li Engström, side 9 Jan Djenner, side 10 og 12 Morten Nilsson, side 11 Sine Fiig, side 13 David Trood

Oplag: 4.600

ISSN-nr. 0903-7535

Tryk: Schultz Grafisk

SOCIAL
FORSKNINGS
INSTITUTTET

Hørluf Trolles Gade 11
DK-1052 København K
Telefon 33 48 08 00
Fax 33 48 08 33
Email sfi@sfi.dk
www.sfi.dk

Indhold

3 I fokus

4 Fattigdom og social eksklusion

Den store fortælling om levekårenes udvikling fra 1976 til 2000 er overordnet set en solstrålehistorie. Andelen af socialt ekskluderede er halveret i perioden, og langt de fleste danskere har oplevet markante forbedringer i levekårene.

6 Den danske velfærdsstats historie – er der noget at lære?

Velfærdspolitikken er helt central i den politiske debat og den politiske strid i dag. En antologi fra Socialforskningsinstituttet afdækker nogle væsentlige forudsætninger for den danske velfærdsstat, som den ser ud i dag.

8 Folkeskolen skal testes – hvad med det sociale område?

På skoleområdet foregår der en heftig debat om at indføre nationale test af eleverne. Spørgsmålet er om ikke tilsvarende test kunne være en god ide på det sociale område.

10 7-årige børn med anden etnisk baggrund trives

7-årige børn med anden etnisk baggrund end dansk har ikke flere vanskeligheder end andre danske børn, når det gælder trivsel, udvikling og skolestart.

11 Kvinder og mænd møder forskellige barrierer for integration

Mænd fra etniske minoriteter møder de største barrierer i forhold til at tage en uddannelse, mens kvinderne står svagest på arbejdsmarkedet og i foreningslivet.

12 På europæisk rejse i social service

Hvem har ansvaret for dagpasning i Amsterdam? Hvad koster det at gå i privatskole i Berlin? Og mon der er lige så mange ældre i Stockholm der får hjemmehjælp som i København?

13 Forsørgelse efter arbejdsskaden

Hvordan går det med mennesker der bliver ramt af en arbejdsskade? Bliver de i stand til fortsat at forsørge sig selv? Eller kommer de til at modtage offentlige ydelser?

14 Forskning i velfærd

SFI har sammen med sine samarbejdspartnere fået bevilget 30 mio. kr. til at forske i effekter af velfærdsindsatser på socialområdet, beskæftigelsesområdet og integrationsområdet.

Ole Gregersen

Afdelingsleder for
"Socialpolitik og velfærdsydelser"
Email: og@sfi.dk

I fokus

Forskning i socialpolitik

En betragtelig del af det offentlige resourcer bruges på velfærdspolitiske foranstaltninger – og det er naturligvis vigtigt hele tiden at skaffe sig viden om, hvorvidt der leveres de rigtige ydelser, om de har den ønskede effekt og om ydelserne produceres effektivt. Den viden, der tilvejebringes via forskning i disse temaer, indgår som en del af grundlaget for at træffe beslutninger om udvikling af velfærdsydelserne. På Socialforskningsinstituttet forskes i alle de socialpolitiske kerneområder, ligesom der gennemføres en lang række forskningsbaserede udredninger og evalueringer inden for området.

Ét af kerneområderne i forskningsafdelingen *Socialpolitik og Velfærdsydelser* er de *særligt udsatte grupper* i samfundet. Socialforskningsinstituttet forsker intensivt i indsatsen over for hjemløse. Hvordan hjælpes de bedst videre til egen bolig? Og hvordan går det personer, der på et tidspunkt har opholdt sig på et forsorgshjem? Hvordan ser deres tilværelse egentlig ud 5 år senere? Hvor mange er kommet i arbejde eller har fået egen bolig? Vores undersøgelser viser, at en betragtelig del har fået en bedre tilværelse, end de havde, da de boede på forsorgshjem. Men hvad var det egentlig, der hjalp dem videre? Også samarbejdet mellem de mange aktører, som skal gøre en indsats for de hjemløse, er vi i færd med at belyse.

Et andet område er *handicappolitik*. Hvad vil det egentlig sige at have et handicap? Grundlaget for dansk handicappolitik er, at det at have et handicap ikke er et kendetegn ved en person, men en karakteristik af relationen mellem en

person og omgivelserne. Det indebærer, at den enkelte myndighed har et ansvar for at sørge for, at vores samfund i videst muligt omfang er indrettet, så de mennesker, der lever i det, oplever færrest mulige handicap: Det er i trafiksektoren, det skal sikres, at man kan komme over et lyskryds, selvom man er blind, i boligsektoren skal der sikres adgang til bygninger også for kørestolsbrugere. Vi er i gang med at undersøge, hvordan myndighederne – især de statslige – tackler dette sektoransvar. Hvordan tilrettelægges arbejdet, og hvad er de største barrierer for, at det lykkes?

Ældre og pensioner er endnu to områder, vi kaster lys over. Vi ved, at mange af fremtidens pensionister vil få en højere levestandard end de nuværende. Men hvor høj? Hvor mange kan egentlig se frem til en tilværelse som pensionist med en levestandard, som ønsket? Hvordan vil fordelingen af forbrugsmuligheder se ud blandt fremtidens pensionister? I en årrække har der været stærkt fokus på, hvordan hjemmehjælpen fungerer – hvordan får vi skabt et marked for levering af hjemmehjælpsydelser og får realiseret det frie valg? På Socialforskningsinstituttet sætter vi fokus på kvaliteten af ældreplejen. Hvordan går det, når systemet og brugerne møder hinanden?

Alt i alt forsøger vi gennem vores forskning, evalueringer og udredninger at forbedre beslutningsgrundlaget for udviklingen af socialpolitikken.

Jørgen Elm Larsen

Lektor ved Sociologisk Institut,
Københavns Universitet
Email: joergen.elm.larsen@sociology.ku.dk

Fattigdom og social eksklusion

Den store fortælling om levekårenes udvikling fra 1976 til 2000 er overordnet set en solstrålehistorie. Andelen af socialt ekskluderede er halveret i perioden, og langt de fleste danskere har oplevet markante forbedringer i levekårene. Især er der sket markante fremskridt i forhold til de sociale netværk. Det viser en undersøgelse fra SFI og Sociologisk Institut, som sammenholder resultaterne fra tre levekårsundersøgelser. Undersøgelsen sætter fokus på fattigdom og social eksklusion.

Jørgen Elm Larsen. *Fattigdom og social eksklusion. Tendenser i Danmark over et kvart århundrede. Socialforskningsinstituttet 04:27. ISBN 87-7487-771-2. 342 sider. 298,- kr. inkl. moms.*

Fattigdom

Danmark er internationalt set et rigt land, og samtidig er indkomsterne meget lige fordelt sammenlignet med andre rige lande. Men der forekommer stadig fattigdom i Danmark. Fattigdom kan opgøres på flere måder. Der anvendes i undersøgelsen to typer af opgørelser.

Den første opgørelse er en kombination af årlig bruttoindkomst i familien og familiens månedlige rådighedsbeløb, efter at de faste udgifter er betalt. Denne opgørelse betegnes "relativ økonomisk fattigdom". 13 pct. er i 2000 relativt økonomisk fattige, dvs. at de havde under 250.000 kr. i årlig bruttoindkomst i husstanden og under 2500 kr. om måneden i rådighedsbeløb for hver voksen og 1750 kr. for hvert barn.

Den anden opgørelse består af en kombination af indkomst, rådighedsbeløb samt om man lider afsavn på grund af den lave indkomst (fx af økonomiske grunde har undladt at købe helt nødvendige dagligvarer som mad, betale regninger, gå til tandlæge eller købe medicin), men dette mål dækker kun år 2000. Dette mål betegnes "relativ fattigdom". Dette mål kommer tættest på, hvad fattigdom reelt er udtryk for, nemlig en ringe indkomst der medfører basale afsavn i hverdagen. 8 pct. af den danske befolkning er i 2000 ifølge denne definition relativt fattige. Det er især enlige forsørgere og deres børn, som på grund af en lav indkomst lider en række afsavn, mens især ældre med lav indkomst i mindre grad lider afsavn.

Denne og andre undersøgelser viser, at fattigdom rammer mange på et eller andet tidspunkt i løbet af livet, men at

det kun er en lille minoritet, som over lange perioder (flere år) forbliver fattig. Det er helt overvejende dem, som tilhører en etnisk minoritetsgruppe, dem som længerevarende eller ofte er arbejdsløse, dem som kun har folkepensionen at leve af, eller dem som er enlige mødre, der i særlig grad og oftere end andre i lange perioder er udsat for fattigdom. Og hovedparten af disse er eller har været ufaglærte arbejdere.

Social eksklusion

Social eksklusion drejer sig om mennesker, som på én og samme tid er meget dårligt stillede (ekskluderede) på en række centrale levekårsområder. Det vil sige, at der forekommer en ophobning af dårlige levekår og mangel på deltagelse inden for en række centrale områder i samfundet. Et individ defineres i undersøgelsen som socialt ekskluderet, hvis det kan karakteriseres af mindst tre af følgende forhold:

- Er relativt økonomisk fattig (i år 2000 inddrages også målet relativt fattig)
- Har få eller ingen sociale relationer
- Har en ringe eller ingen deltagelse i faglige og politiske aktiviteter
- Har en ringe eller ingen deltagelse i fritidsaktiviteter
- Har et dårligt helbred.

Fra 1976 til 2000 er andelen af ekskluderede mere end halveret. I 2000 var der 2,3 procent af den danske befolkning, der var socialt ekskluderede.

De ufaglærte rammes

Det er entydigt, at det er de samme grupper – og over tid de samme individer – der

Levekårsundersøgelserne

Socialforskningsinstituttet har siden 1976 gennemført tre store levekårsundersøgelser:

I 1976 blev den første undersøgelse gennemført under navnet *Velfærdsundersøgelsen*.

Den anden undersøgelse blev gennemført i 1986 og fik navnet *Undersøgelsen af levekårsændringerne fra 1976 til 1986*. Den bestod af en geninterviewing af de nu 30-79-årige fra den første undersøgelse.

I 2000 gennemførtes den tredje levekårsundersøgelse, *Befolkningens levekår år 2000*. Den bestod af geninterviewing af de nu 44-93-årige fra 1976-undersøgelsen sammen med en ny stikprøve af 20-43-årige.

har dårlige levekår. Og langt hovedparten af disse er eller har været ufaglærte arbejdere. En status som beskæftiget lønmodtager beskytter dog i dag i høj grad mod social eksklusion. I 2000 er der stort set ingen beskæftigede lønmodtagere, heller ikke blandt ufaglærte arbejdere, som er socialt ekskluderede. Arbejdsløse og førtidspensionister har betydeligt dårligere levekår end beskæftigede lønmodtagere, og hovedparten af dem har en baggrund som ufaglærte arbejdere.

Risikoen for social eksklusion stiger med alderen, men ældre (folkepensionister) hører til én af de grupper i det danske samfund, som har oplevet den mest markante tilbagegang i andelen af ekskluderede fra 1976 til 2000. Der er imidlertid især for ældre og gamle en stærk sammenhæng mellem dårligt helbred og social eksklusion. Blandt ældre og gamle er det især tidligere ufaglærte arbejdere, som har dårlig helbredstilstand, og som har sværest ved at undgå eksklusion i alderdommen.

Kvinderne har taget et tigerspring

Kvinder har generelt set fra 1976 til 2000 taget et tigerspring med hensyn til forbedring af levekårene. Hvor kvinder i 1976 haltede betydeligt efter mænd, har de i 2000 opnået ligestilling med hensyn til gode levekår. Mens mænd stadig er bedre stillet økonomisk og materielt set end kvinder, så halter mænd på stort set alle andre områder i dag efter kvinder – fx hvad angår sociale relationer eller deltagelse i fritidsaktiviteter.

Det gælder dog ikke for de kvinder, som er enlige mødre. De er én af de

grupper i det danske samfund, som har de allerringeste levekår. Det gælder både økonomi og materielle forhold, sociale relationer, faglig og politisk deltagelse samt helbredsforhold.

Det samme mønster finder man hos etniske minoritetsgrupper, som sammen med enlige mødre er blandt de ringest stillede grupper i det danske samfund.

Mens flertallet af danskerne har fået bedre levekår, er afstanden i levekår mellem de ekskluderede og resten af befolkningen blevet større. I takt med, at eksklusionen er blevet formindsket, er de resterende ekskluderede i stigende grad karakteriseret ved både at have dårlige økonomiske forhold og dårlige levekår på de øvrige områder.

Forskel mellem fattigdom og social eksklusion

Forskellen mellem fattigdom og social eksklusion er, at fattigdom vedrører begrænsede økonomiske og materielle ressourcer og de afsavn, som affødes heraf, mens social eksklusion vedrører en betydeligt mere omfattende række af "sociale problemer". Selv om der er en klar overrepræsentation af socialt ekskluderede i gruppen af relativt fattige danskere, så er det på den anden side kun omkring halvdelen af de socialt ekskluderede,

der er relativt fattige. Omvendt er der en del ældre, som ikke er relativt fattige, men som er ekskluderede i forhold til fx sociale relationer eller fritidsaktiviteter – primært på grund af alder og helbredstilstand. Men uanset alder er det generelt få af de økonomisk og materielt velstillede, som er ekskluderet.

Én gang ekskluderet ...

Et af undersøgelsens vigtigste resultater er påvisningen af, at der er en tæt sammenhæng mellem ens levekår tidligere i livet og ens aktuelle levekår.

De, der én gang i livet er blevet ekskluderet, har en betydeligt større risiko for at blive ekskluderet igen på et senere tidspunkt i livet. De levekårmæssigt mest udsatte personer er derfor dem, som tidligere har været ekskluderet. De, der var ekskluderet i 1976, har en meget større sandsynlighed end andre for også at være ekskluderet i 2000, og dødeligheden blandt dem, som var ekskluderet i 1976, er alt andet lige i perioden 1976 til 1999 langt større end blandt andre.

Om undersøgelsen

Undersøgelsen bygger på de tre levekårsundersøgelser, som blev gennemført i 1976, 1986 og i 2000. I disse undersøgelser belyses levekårene og udviklingen i levekårene set fra individernes synsvinkel. Det er de interviewedes egne oplysninger om forskellige konkrete levekår, som udgør levekårsundersøgelsernes datagrundlag. Der blev opnået interview med 5.166 personer i 1976, 4.561 personer i 1986 og 4.981 personer i 2000. 2335 personer har deltaget i alle tre undersøgelser.

Undersøgelsen undervurderer dog antageligt den sociale eksklusion – først og fremmest fordi den kun omfatter "normalbefolkningen". Den ca. ene procent af den danske befolkning, som er hjemløse, sindslidende, narkomaner m.m., indgår ikke i undersøgelsen. Og det er disse såkaldt socialt udsatte grupper, som oftest har de ringeste levekår i det danske samfund.

Enlige mødre er én af de grupper i det danske samfund, som har de allerringeste levekår.

Niels Ploug
Forskningschef
Email: np@sfi.dk

Den danske velfærdsstats historie – er der noget at lære?

Velfærdspolitikken er helt central i den politiske debat og den politiske strid i dag. En antologi fra Socialforskningsinstituttet afdækker nogle væsentlige forudsætninger for den danske velfærdsstat, som den ser ud i dag.

Niels Ploug, Ingrid Henriksen, Niels Kærgård (red.): Den danske velfærdsstats historie – antologi. Socialforskningsinstituttet 04:18. 292 sider. ISBN 87-7487-762-3. 270,00 kr. inkl. moms.

Velfærdsstaten er en af de væsentligste samfundsmæssige nyskabelser fra det forrige århundrede; den satte datidens samfund i stand til at møde mange af de sociale problemer og udfordringer som samfundsudviklingen førte med sig. Antologien om den danske velfærdsstats historie giver både et indblik i væsentligt udviklingstræk for den danske velfærdsstat generelt, og et indblik i udviklingen på udvalgte områder, der er centrale for velfærdsstaten. I en tid, hvor velfærdsstaten løbende er til diskussion, er det væsentligt at have et historisk fundament, der både giver indblik i de overvejelser, der har ligget bag udviklingen af det nuværende velfærdssystem, og indblik i de samfundsmæssige forhold, der har påvirket etableringen af velfærdsstaten. Det er vigtigt at forstå, at velfærdsstaten er et miks af socialpolitiske idealer og økonomiske og samfundsmæssige realiteter. Antologien giver en forståelse af, hvordan dette miks gennem det forrige århundrede har ført frem til nutidens velfærdssystem.

Den danske velfærdsmodel

Den danske velfærdsmodel har en lang historie. Velfærdsmodellens princip er, at ydelser gives til alle borgere, der opfylder betingelserne, uden hensyn til deres arbejdsmarkeds- eller familiemæssige situation. Systemet dækker alle, det er universelt. Og ydelserne gives til det enkelte individ, således at fx gifte kvinder har egne rettigheder uafhængig af deres mænd. På syge- og arbejdsløshedsområdet er retten til en ydelse dog altid afhængig af tidligere beskæftigelse og til tider også af medlemskab og bidrags-

betaling. Men den største del af den finansielle byrde bæres stadig af staten og finansieres af generelle skatter, ikke af medlemsbetaling.

I Danmark, og de øvrige skandinaviske lande, er staten i langt højere grad end i andre europæiske lande involveret i finansieringen og organiseringen af velfærdsydelser. Derfor er der sammen med velfærdsmodellen en skattemodel, der både har en bred skattebase og et højt skattetryk. Der gives mere generøse ydelser, end det er tilfældet i den britiske Beveridge-model, og kombineret med skattemodellen finder der en større omfordeling sted, end det er tilfældet i den mere statusbevarende tyske Bismarck-model. Der er også i Danmark en organisationsmodel, der er enkel og umiddelbart gennemskuelig. I Danmark udføres hovedparten af de sociale velfærdsopgaver af staten eller kommunerne, og ikke af enkeltindivider, familier, kirken eller landsdækkende velfærdsorganisationer, som det er tilfældet i mange andre lande, især i Central- og Sydeuropa.

Den danske velfærdsmodel stiller i stor udstrækning offentlige og ofte gratis eller subsidierede serviceydelser til borgernes rådighed. Både sundhedsvæsenet og uddannelsessystemet er gratis. Det betyder, at en relativt stor del af arbejdsstyrken her i landet er beskæftiget i den offentlige velfærdssektor som personale på sygehuse, plejehjem og i børnehaver eller som undervisere i skoler og på universiteter.

Det er op til os selv

Velfærdsstaten har aldrig været et udfordret system, heller ikke i Danmark.

Artiklerne i bogen beskriver i internationalt perspektiv udviklingen af syge- og arbejdsløshedsforsikringer, pensionsordninger og socialreformerne i første halvdel af 1900-tallet. Derudover præsenterer forskerne nogle aktuelle vinkler på familie- og boligpolitikken, firkloverregeringens socialpolitik i 1980'erne og Socialkommissionen i 1990'erne.

Øvrige forfattere til antologien er Ingrid Henriksen, Niels Kærgård, Jørn Henrik Petersen, Palle Bruus, Jacob Christensen, Niels Finn Christiansen, Klaus Pedersen, Palle Simonsen, Aase Olesen, Viggo Jonassen, Lisbeth Knudsen og Hedvig Vestergaard.

Men i modsætning til situationen ved begyndelsen af det forrige århundrede er der ikke hverken politisk eller i befolkningen mange, der kan forestille sig et samfund uden en velfærdsstat. Danskerne er nemlig blevet meget glade for deres velfærdsstat. Der er udbredt opbakning til velfærdsstaten, det viser alle målinger. Velfærdsstaten er blevet en del af vores hverdag og identitet.

Velfærdsstatens principper om solidaritet og hjælp til de svage er i vores selvopfattelse en del af det, der adskiller os fra andre folkeslag. Da Socialforskningsinstituttet i midten af 1990'erne publicerede en undersøgelse, der viste, at der også fandtes omfattende velfærdssystemer i en række andre europæiske lande, var en af reaktionerne, at det ikke kunne passe. At svenskerne har et velfærdssystem, ved vi nok, men at det også gælder tyskerne, franskmændene og englænderne, det er ikke helt til at tro på. Velfærd må i vid udstrækning være noget særligt dansk, og derfor er en del danskere også bekymrede for, at udviklingen i EU og indvandringen af fremmede til landet truer velfærdsstaten.

Bogen om velfærdsstatens historie beskæftiger sig ikke med velfærdsstatens fremtidige udfordringer. Men man kan med historien i bagagen konstatere, at der løbende har været udtrykt bekymring både for velfærdsstatens økonomiske og moralske virkninger på den ene side og for manglen på velfærd på den anden side. Og selv om man ikke på den måde kan lære af historien (det siges jo, at den ikke gentager sig), så handler velfærdsstatens historie om tilpasninger til ændrede for-

hold og trinvis fremskridt. Om det også vil gøre sig gældende fremover, ja det kan kun historien vise. Det kan dog være værd at understrege, at et af de mest robuste resultater fra den komparative velfærdsstatsforskning – den velfærdsstatsforskning hvor forholdene i forskellige lande sammenlignes – er, at hvert enkelt lands politiske beslutninger og institutionelle struktur har afgørende betydning for velfærd, beskæftigelse og vækst. Der er således, som det var tilfældet i 1900-tallet, fortsat op til danskerne selv at skabe et fremadrettet og fleksibelt velfærdssystem. Men nu som dengang udgør en række internationale politiske og økonomiske forhold rammebetingelserne for fremtidens velfærdsmodel – også for den danske.

Effektiv og omfattende velfærdsstat

Historien om den danske velfærdsmodel er historien om, hvordan staten overtog eller påtog sig ansvaret for en stadig større del af borgernes velfærd. I en tid, hvor der i stigende grad sættes spørgsmålstegn ved det fornuftige i at have et så omfattende statsligt engagement i borgernes liv og så højt et skattetryk, er det værd at huske, at der gennem historien har været omfattende politisk enighed om, at velfærdsstaten var en god løsningsmodel på de sociale risici, som det moderne samfund stillede borgerne overfor. Når man diskuterer ulemperne ved den statslige løsningsmodel, må man ikke glemme

hverken fordelene ved denne model eller ulemperne ved andre velfærdsmodeller. Det handler i kort form om diskussionen om lighed og effektivitet.

Sociale problemer er ulige fordelt, og det blev allerede tidligt erkendt i forbindelse med etableringen af den danske velfærdsstat i 1890'erne, at disse problemer ikke kan reduceres til at være et spørgsmål om det enkelte individs adfærd og ansvar. I et moderne samfund opstår mange sociale problemer på grund af forhold – økonomiske konjunkturer og uheldige omstændigheder – som den enkelte ikke kan gøre så meget ved. Derfor nåede man frem til, at en national social solidaritet var en egnet model til at tackle disse problemer. Man nåede også

Når den danske velfærdsmodel lægger beslag på flere ressourcer end andre landes modeller, så er der ikke meget, der tyder på, at det skyldes, at den er mindre effektiv. Det skyldes, at den er mere omfattende.

ret hurtigt frem til, at en statslig styret og kommunalt administreret velfærdsmodel var ganske effektiv og tillige rimelig demokratisk, fordi de styrende politikere på alle niveauer løbende skulle sætte deres mandat til prøve i befolkningen. I andre modeller

er de administrative omkostninger ved velfærdssystemerne ofte betydeligt større, og de embedsmænd, der træffer beslutningerne, skal ikke på samme måde stå til regnskab over for befolkningen. Når den danske velfærdsmodel lægger beslag på flere ressourcer end andre landes modeller, så er der ikke meget der tyder på, at det skyldes, at den er mindre effektiv. Det skyldes, at den er mere omfattende.

Og det må altid være det centrale spørgsmål i diskussionen om velfærdsmodellen – hvor omfattende skal den være?

Jørgen Søndergaard

Direktør, Socialforskningsinstituttet

Email: js@sfi.dk

Kronikken

Folkeskolen skal testes

– hvad med det sociale område?

På skoleområdet foregår der en heftig debat om at indføre nationale test af eleverne. Det sker efter, at PISA-evalueringerne viste, at det ikke står så godt til med elevernes faglige færdigheder. Formålet med nationale test er at styrke kvaliteten af undervisningen ved at fokusere på, om undervisningen gør eleverne dygtigere. Spørgsmålet er om noget tilsvarende kunne være en god ide på det sociale område.

Nationale test af skoleelever giver en ensartet evaluering af elevernes faglige færdigheder. Sådanne evalueringer giver viden om, hvordan de enkelte skoler eller klasser klarer sig. Det sker ved at sammenligne resultatet af skolens eller klassens test med resultaterne fra de skoler, der opnår de bedste resultater, når der samtidig tages højde for elevernes sociale baggrund mv.

Hvad kan man så bruge det til? Ikke så meget, hvis det står alene. Med ved at lade forskere undersøge sammenhænge mellem skolernes metoder, pædagogiske principper mv. og elevernes resultater, får skolerne og lærerne en fælles viden. Fx viser PISA-undersøgelserne, at der er flere dårlige læsere i klasser med meget støj og uro, og at dårlige læsere næsten aldrig laver lektier. Men de viser også at de bedste danske skoler er fuldt på højde med de finske, som ligger i toppen på verdensplan. Vi behøver altså ikke tage til Finland for at lære.

Denne form for fælles viden kan den enkelte skole og lærerne bruge til at udvikle kvaliteten af undervisningen. Og de lokale politikere får et redskab til at følge op på, at det rent faktisk sker, og til at sætte mål for kvalitetsudviklingen. Det kunne fx være, at den andel af kommunens børn, der forlader skolen uden at kunne forstå meningen med en dansk tekst skal reduceres fra 20 pct. til 5 pct. Det er noget enhver skole kan lave en handlingsplan for. Og de nationale test vil vise om det lykkes.

Ingen evalueringskultur på det sociale område

Mens det trods alt ikke er helt nyt at evaluere skoleelever, er der ingen tradition for at evaluere på det sociale område. Derfor er det meget svært at lære af erfaringerne. Den enkelte sagsbehandler får meget lidt hjælp til at vurdere sin egen indsats og får ingen systematisk dokumentation af andres erfaringer. Hvis man så jævnligt skifter arbejdsområde, som mange sagsbehandlere gør, bliver erfaringsopsamlingen svag.

Simple værktøjer

Evalueringer kræver en fælles målestok for, hvordan den sociale indsats virker, samt en præcis dokumentation af, hvilken indsats, kommunen sætter i værk, og hvornår. Hvis der kan opnås enighed om nogle simple værktøjer, behøver det ikke at belaste sagsbehandlerne. *Simple værktøjer* er nøgleordet. Ligesom prøverne i skolen jo aldrig giver et 100 pct. præcist billede af, hvad eleverne kan, behøver vi heller ikke på det sociale område at have alle detaljer med for at få et brugbart billede af, om indsatsen virker godt eller mindre godt.

Eksempel: Vurdering af børns sociale tilstand

Som et eksempel på, hvordan et simpelt værktøj til de tunge sager på børneområdet kunne se ud, kan man betragte skemaet. Jeg understreger, at det er et

eksempel – ikke et færdigt forslag. Tanken er, at sagsbehandleren, hver gang barnets sag er til behandling – enten fordi et nyt tiltag overvejes eller som led i den regelmæssige opfølgning på fx en anbringelse uden for hjemmet – udfylder dette skema. Ud for hvert af de 10 punkter, skal sagsbehandleren tage stilling til problemets alvor. Også det bør være simpelt – fx 4 trin: ikke noget problem; et lettere problem; et middelsvært problem eller et meget alvorligt problem.

Ved at sammenligne skemaet udfyldt på to forskellige tidspunkter, får man et meget direkte mål for, hvor meget bedre (eller dårligere) barnet har fået det. Er et barn med "meget alvorlige problemer", når det gælder trivsel i skole, hjem og fritid blevet anbragt i familiepleje og det efterfølgende kan registreres, at der "kun" er "middelsvære problemer" med trivsel i skole og "lettere problemer" med trivsel i fritid, har man altså et mål for virkningen af denne indsats (anbringelse i familiepleje).

Det siger sig selv at journalen skal indeholde mere end dette skema over barnets tilstand, herunder en tilsvarende vurdering af belastningsfaktorer i hjemmet og af ressourcerne i familien/barnets nærmiljø.

Hvorfor "nationale"?

Men hvorfor skal evalueringer være ens i hele landet? Lad mig et kort øjeblik vende tilbage til skolen – kunne man ikke lade hver skole selv bestemme, hvad de vil teste og hvornår – sådan som i øvrigt en del lærere har slået til lyd for? Svaret er, at det ikke er ret meget bevendt.

Vurdering af barnets/den unges tilstand	Problemets alvor*
1 Fysiske helbredsproblemer/handicap	
2 Psykisk udviklingshæmmet	
3 Psykiske problemer (angst, depression o.l.)	
4 Trivselsproblemer/sociale problemer i institution/skole	
5 Trivselsproblemer/sociale problemer/overlast i hjemmet	
6 Trivselsproblemer/manglende sociale relationer i fritid	
7 Udviklings-/indlæringsproblemer	
8 Adfærdsproblemer/antisocial adfærd	
9 Misbrugsproblemer	
10 Kriminel adfærd	
11 Andet	
*) Fire trin fra "ikke noget problem" til "meget alvorligt problem"	

PISA undersøgelserne er nogle af de mest omfattende evalueringer, der findes. De 15-årige i 40 lande er med. Resultaterne viser, at Danmark ligger i midten, men også at skolerne i København er mere forskellige indbyrdes end de bedste og de dårligste landes skoler (Finland og Brasilien). Det kan der handles på, fordi det er åbenbart, at noget kan gøres bedre.

En isoleret test på en enkelt skole ville slet ikke give den viden. Det er *mulighederne for at sammenligne*, der kan gøre politikere og fagfolk klogere på, hvad der er godt eller mindre godt. Derfor skal evalueringer laves med samme målemetode overalt for at skabe den fælles viden, der giver grundlag for at handle.

Det gælder i mindst lige så høj grad på det sociale område. Hvis der skal udvikles en evalueringskultur, som kan skabe fælles viden til at handle på, er det afgørende, at man bliver enige om, hvilket værktøj, der skal bruges til at vurdere borgernes tilstand.

Hvordan laves de relevante succesindikatorer lokalt?

Når der findes landsdækkende evalueringer, kan forskere sammenligne resultaterne samtidig med, at de tager højde for de forskelle i befolkningens sociale sammensætning og evt. forskelle i lokale handlemuligheder, der også kan have betydning for, hvor godt indsatsen virker. På den måde kan sammenligninger afdække forskelle i:

- forekomsten af en bestemt type af sociale problemer i kommunerne

- visitationspraksis i kommunerne
- opnåede resultater af indsatsen

Samtidig kan analyserne vise, hvilke kommuner eller institutioner, der opnår de bedste resultater, og hvilken type af indsats, der opnår de bedste resultater i forhold til en bestemt målgruppe.

På baggrund af disse resultater, kan den enkelte kommune fastsætte succesindikatorer for egen indsats. Når man får viden om *best practice* – altså hvad der giver de bedste resultater i den landsdækkende sammenligning – får man et grundlag for at fastlægge et realistisk ambitionsniveau for indsatsen i egen kommune. Og kun når man har lokale mål, kan man lave meningsfuld selvevaluering ude i de forvaltninger og institutioner, hvor den egentlige sociale indsats foregår.

Evalueringskultur er også forsøg

Sammenligninger giver viden, hævder jeg. Det beror på, at alle ikke gør det samme. Et meget væsentligt led heri er forsøg. Lægerne har i årtier lavet forsøg med ny medicin og nye metoder. Landbruget har i endnu længere tid lavet forsøg med nye afgrøder og nye dyrkningsmetoder. Vi laver også mange forsøg på det sociale område. Forskellen er, at sundhedsvæsenet og jordbruget har lavet *systematiske evalueringer* af deres forsøg, hvor de sammenligner med kendte metoder for at finde ud af, om det nye er bedre end det gamle. På det sociale område har vi baseret indførelsen af nye metoder på tro og fornemmelser.

Hvis dansk socialpolitik skal i samme klasse som sundhedssektoren og

landbruget, skal den sociale forsøgsvirksomhed i samme klasse. Evalueringskultur er systematisk at sammenligne forsøgsresultater med resultater af den hidtidige indsats.

Et redskab, der kan give overblik

Det er en forudsætning for al god politisk og administrativ ledelse, at der foreligger viden om, hvad man gør, og hvordan det virker. Grebet rigtigt an, kan løbende nationale evalueringer af kommunernes sociale indsats både give overblik til Folketinget og ministeren og være et redskab til den enkelte kommune, forvaltning eller afdeling til at vurdere sin egen indsats.

Else Christensen

Seniorforsker og programleder

Mag.art i psykologi

Email: ec@sfi.dk

7-årige børn med anden etnisk baggrund trives

7-årige børn med anden etnisk baggrund end dansk har ikke flere vanskeligheder end andre danske børn, når det gælder trivsel, udvikling og skolestart. Børnene klarer sig godt, selvom over 70 pct. af dem kommer fra familier, der er helt eller delvist ressourcesvage, når det gælder fx økonomi, arbejde og netværk.

Else Christensen: 7-årige børn med anden etnisk baggrund. Forældrenes ressourcer, børnenes udvikling, skolestart og kontakt med socialforvaltningen. Socialforskningsinstituttet 04:28. ISBN 87-7487-772-0. 50 sider. Pris 50,00 kr. inkl. moms.

Vi har efterhånden en hel del børn med anden etnisk baggrund end dansk. Børn, der er født i Danmark og som i vid udstrækning må forventes at skulle leve deres liv i Danmark. Hvordan er livet for disse børn? Hvordan klarer de sig? En ny rapport fra SFI gennemgår udvalgte dele af opvækstforholdene for 7-årige børn med anden etnisk baggrund end dansk og sammenligner børnenes livsvilkår og udvikling med forholdene for danske børn.

Hverken flere eller færre problemer

Når det gælder forældrenes sociale ressourcer, har børn med anden etnisk baggrund et svagere udgangspunkt end danske børn. 43 pct. af børnenes forældre karakteriseres som ressourcesvage. Det afspejler især indvandrer- og flygtningeforældres svagere position uddannelsesmæssigt og arbejdsmæssigt, samt en dårligere økonomi. 29 pct. af forældrene er delvist ressourcesvage og 28 pct. karakteriseres som ressourcestærke. For de jævnaldrende danske børn karakteriseres 80 pct. af forældrene som ressourcestærke.

For de danske børn gælder det, at der er en direkte forbindelse mellem forældrenes ressourcer og børnenes trivsel, udvikling og forhold i skolen. En sådan forbindelse kan ikke påvises for børn med anden etnisk baggrund. Det viser sig, at de undersøgte børn med anden etnisk baggrund end dansk hverken har flere eller færre problemer end danske børn. Tilsvarende gælder det, at børn med anden etnisk baggrund hverken har flere eller færre problemer end danske børn i forbindelse med starten af skolegangen.

Andre undersøgelser peger på, at de store børn og unge voksne har flere problemer, end danske unge har. Selvom udgangspunktet for børn med anden etnisk baggrund ikke ser ud til at være væsentligt dårligere end det udgangspunkt 7-årige danske børn har, må det alligevel antages at børnene møder vanskeligheder, som det kan være svært at overvinde.

Om undersøgelsen

Socialforskningsinstituttet har to forløbsundersøgelser, der følger henholdsvis 6.000 danske børn og 600 børn født i Danmark af mødre fra Tyrkiet, Pakistan, Eksjugoslavien, Sri Lanka, Somalia og Irak i 1995. Der bruges i vid udstrækning samme spørgsmål i de to undersøgelser, således af forholdene kan sammenlignes. Der er indsamlet data via interview med børnenes moder (fader) i 1996, 1999 og 2003. 7-årige børn med anden etnisk baggrund er hovedsagelig baseret på data fra 2003. Den er medfinansieret af Socialministeriet. – En rapport om den sociale integration ved skolestart (også baseret på data fra 2003) er under udarbejdelse.

Vibeke Jakobsen

Forsker
Cand. oecon, ph.d.
Email: vij@sfi.dk

Karen Margrethe Dahl

Forskningsassistent
Cand scient.soc
Email: kmd@sfi.dk

Kvinder og mænd møder forskellige barrierer for integration

Mænd fra etniske minoriteter møder de største barrierer i forhold til at tage en uddannelse, mens kvinderne står svagest på arbejdsmarkedet og i foreningslivet. Det viser et litteraturstudie af skandinaviske forskningsresultater.

Karen Margrethe Dahl & Vibeke Jakobsen: Køn, etnicitet og barrierer for integration. Fokus på uddannelse, arbejde og foreningsliv. Socialforskningsinstituttet 05:01. ISBN 87-7487-774-7 112 sider. Pris 90,00 kr. inkl. moms.

Etniske minoriteter med oprindelse i ikke-vestlige lande har generelt et lavere uddannelsesniveau og en svagere tilknytning til arbejdsmarkedet end danskerne, og de synes at møde store barrierer, når de skal i job eller uddannelse. Dog tyder meget på, at situationen er bedre for efterkommere end for indvandrere. Kønsrollemønstre, fordomme, samt mangel på sociale netværk er nogle af de barrierer etniske minoriteter skal overvinde. Kønsrollemønstre udgør fx især en barriere for kvindernes adgang til arbejde og foreningsliv, mens de kan få mændene til tidligt at fravælge uddannelse til fordel for arbejde.

Traditionelle kønsroller

Traditionelle kønsrollemønstre, hvor kvinden har hovedansvaret for opgaver i hjemmet, mens manden har hovedansvaret for forsørgelse kan hæmme kvinders delta-

gelse på arbejdsmarkedet eller i foreningslivet. Dog er der eksempler på, at opdragelsen af kvinderne til en hjemmekultur kan bevirke, at de unge piger får mere tid og motivation til at klare skolearbejdet, samt at nogle kvinder bruger uddannelse som en frigørelsesstrategi for på længere sigt at opnå noget af den frihed, som de etniske minoritetsmænd har lettere adgang til. Meget tyder på, at holdningen til kvinders uddannelse og beskæftigelse er under forandring, og at der er mere ligestilling blandt de unge efterkommere end blandt de ældre indvandrere.

De traditionelle kønsrollemønstre kan også udgøre en barriere for de etniske minoritetsmænd. Nogle af dem påtager sig tidligt en forsørgerrolle, både over for deres forældre og søskende og over for den familie, de selv etablerer. Det kan betyde, at de ikke gennemfører en uddannelse.

Diskrimination og fordomme

Etniske minoritetsmænd oplever i højere grad end etniske minoritetskvinder, at de bliver diskrimineret på arbejdsmarkedet. Om det faktisk er tilfældet, er svært at afgøre, men mændene og kvinderne møder tilsyneladende forskellige typer af fordomme. Kvinderne møder fordomme på grund af tørklædet, mens mændene tilskrives egenskaber som aggressivitet, kvindeundertrykkelse og kriminalitet. Etniske minoriteter kan også møde fordomme og diskrimination i fx det arbejdsmarkedspolitiske system og i uddannelsessystemet.

Rapporten beskriver også forskellige andre barrierer, hvis indhold og omfang varierer for etniske minoritetsmænd og kvinder. Undersøgelsen er initieret og finansieret af Ligestillingsafdelingen under ministeren for ligestilling.

Tine Rostgaard

Forsker

Cand.scient.adm., ph.d.

Email: tr@sfi.dk

På europæisk rejse i social service

Hvem har ansvaret for dagpasning i Amsterdam? Hvad koster det at gå i privatskole i Berlin? Og mon der er lige så mange ældre i Stockholm der får hjemmehjælp som i København?

Dette og andre spørgsmål har vi søgt svar på i en kommunal rundrejse i Europa. Vi besøgte Amsterdam, Berlin og Stockholm for at sammenligne, hvordan dagpasning, skole og ældrepleje blev organiseret, finansieret og leveret sammenlignet med København.

Hvem har ansvaret?

Det kommunale ansvar for omsorgen for både småbørn og ældre er langt større i København og Stockholm end i Berlin og Amsterdam. I Mellemeuropa forventes familien, de frivillige organisationer eller arbejdsgiveren at træde til. Så her er det kun skolen, der er et væsentligt kommunalt anliggende.

Ser man på pasningen af før-skolebørnene, er det offentlige ansvar fremtrædende i både København og Stockholm, hvor selv små børn under 2 år går i daginstitution. I Amsterdam betragtes dagpasning af de mindre børn som et familieanliggende, men også som et anliggende for arbejdsgiveren, der forventes at bidrage til udgiften. I Berlin tilbyder kommunen dagpasning for børn fra 3-års alderen og op til skolealderen.

Hvad koster det?

Opfattelsen af at ansvaret for dagpasningen er privat i Amsterdam, afspejles i forældrebetalingen. For en gennemsnitsfamilie udgør forældrebetalingen for en fuldtidsplads op til 6.000 DKK om måneden. I Sverige har man gennemført reformer inden for dagpasningsområdet og indført et maksimum for forældrebetalingen. En gennemsnitsfamilie med to børn på 2 og 4 år betaler ca. 700 DKK om måneden i Stockholm.

Tilsvarende er der indført maksimumbetaling for hjemmehjælp i Stockholm. Her betaler man maksimalt ca. 1.300 DKK om måneden. I Amsterdam og Berlin er der intet loft for betalingen for hjemmehjælpen. Omvendt er der i København slet ingen brugerbetaling for hjemmehjælpen. Det er også i København, at vi finder den største andel af ældre med hjemmehjælp.

Frit valg

I alle fire byer er der indført frit valg i enkelte eller flere ydelser. De ældre i Stockholm og København kan vælge mellem en offentlig og privat hjemmehjælper. I Amsterdam og Berlin kan man få udbetalt et beløb til selv at købe hjemmehjælp for. De fleste vælger denne løsning, selvom beløbet er lavt, og mange vælger at betale familiemedlemmer for at hjælpe dem, frem for at købe på markedet. På skoleområdet er der uden brugerbetaling frit valg mellem privat- og kommunalskolerne i Stockholm og Amsterdam. I København er der brugerbetaling på privatskoler. Alligevel har langt flere forældre i denne by valgt at benytte privatskole: 23 pct.

Om undersøgelsen

Undersøgelsen er finansieret af Københavns kommune, og er udført i samarbejde med fuldmægtige Christina Wetterlind og Jacob Eberholst fra Københavns kommune. Data stammer bl.a. fra interview med forvaltningerne for de respektive velfærdsområder i de fire hovedstæder.

Tine Rostgaard. Dagpasning, skole og ældrepleje. Velfærdsydelse i fire europæiske hovedstæder. Socialforskningsinstituttet 04:26. ISBN 87-7487-773-9. 92 sider. 70,- kr. inkl. moms.

Henning Bjerregård Bach

Seniorforsker
Cand.oecon., ph.d.
Email: hbb@sfi.dk

Mohammad Azhar Hussain

Forsker
Cand.polit., ph.d.
Email: mh@sfi.dk

Forsørgelse efter arbejdsskaden

Hvordan går det med mennesker, der bliver ramt af en arbejdsskade? Bliver de i stand til fortsat at forsørge sig selv? Eller kommer de til at modtage offentlige ydelser som sygedagpenge, arbejdsløshedsdagpenge, kontanthjælp, orlovsydelser, førtidspension eller efterløn? Det har Socialforskningsinstituttet undersøgt.

Ikke overraskende er der en klar sammenhæng mellem, hvor alvorlig en arbejdsskade en person er blevet ramt af, og i hvor høj grad den tilskadekomne er i stand til at forsørge sig selv efterfølgende.

I den ene ende af skalaen har vi den gruppe af tilskadekomne, hvis sag enten afvises som arbejdsskade, eller ender uden compensation, eller som kun kompenseres for den ulempe, som arbejdsskaden forvoldte for personens private livsførelse, såkaldt mén. Denne gruppe formår i vid udstrækning at forsørge sig selv efter en eventuel periode med sygedagpenge. De gør således ikke mere brug af offentlige ydelser som arbejdsløshedsdagpenge, kontanthjælp og orlovsydelser, end de gjorde før skaden.

I den anden ende af skalaen har vi de tilskadekomne med et tab af erhvervssevne på 26-100 pct. Gennemsnitligt ender omkring 70 pct. af denne gruppe på førtidspension.

Den interessante mellemgruppe

Imellem disse to ydergrupper befinder mellemgruppen sig. Gruppen består af de tilskadekomne, som oplevede et tab af erhvervssevne på mellem 15 og 25 pct. I gennemsnit endte 22 pct. af denne gruppe på førtidspension fire år efter arbejdsskaden. Godt 33 pct. af mellemgruppen endte med at være i arbejde, og ca. 18 pct. endte med at være på kontanthjælp eller revalidering efter de fire år. Med til billedet hører også, at mellemgruppens selvforsørgelse er aftagende over de fire år i højere grad end gruppens alder tilsiger.

Mellemgruppen er interessant, fordi det må formodes, at det netop er

for denne gruppe, at myndighedernes bestræbelser for at bringe dem tilbage på arbejdsmarkedet må have virkning. I dette perspektiv er det overraskende, at hele 22 pct. har fået bevilget førtidspension. Ifølge de daværende regler var et tab af erhvervssevne på højst 25 pct. ikke i sig selv tilstrækkeligt til at få bevilget førtidspension. Socialforvaltningen må altså have skønnet, at der også forelå andre helbredsmæssige eller sociale grunde. Det er således interessant at vide, om det er forskelle i arbejdspladsernes måde at reagere på arbejdstageres nedsatte erhvervssevne, som får nogle tilbage på arbejde, mens andre må leve af offentlige ydelser. Eller er det forskelle i socialforvaltningernes indsats over for de tilskadekomne, som bidrager til tilskadekomnes forskellige placering på arbejdsmarkedet?

Om undersøgelsen

Undersøgelsen er baseret på samtlige arbejdsskader, der er anmeldt til Arbejdsskadestyrelsen i 1995-2000 (ca. 35.000 pr. år), samt på oplysninger fra Danmarks Statistik over, hvilke ydelser de tilskadekomne i samme periode modtog fra det offentlige. Undersøgelsen er finansieret af Arbejdsskadestyrelsen.

Henning B. Bach og Mohammad Azhar Hussain: Arbejdsskader og modtagelse af velfærdsydelser, Socialforskningsinstituttet 04:15. 92 sider. ISBN 87-7487-759-3. Pris kr. 70,00.

Niels Ploug

Forskningschef

Email: np@sfi.dk

Forskning i velfærd

Socialforskningsinstituttet har sammen med sine samarbejdspartnere fået bevilget 30 mio. kr. til at forske i effekter af velfærdsindsatser på socialområdet, beskæftigelsesområdet og integrationsområdet.

Socialforskningsinstituttet søgte i 2004 i samarbejde med Sociologisk Institut ved Københavns Universitet, Institut for økonomi ved Århus Universitet, Handelshøjskolen i Århus og Amternes og Kommunernes Forskningsinstitut midler fra Det Strategiske Program for Velfærdsforskning.

Dette forskningsprogram er en politisk satsning for at øge empirisk og praktisk orienteret forskning i effekter af velfærdsindsatser på socialområdet, beskæftigelsesområdet og integrationsområdet. I programmet er afsat 100 mio. kr. til forskning i perioden 2004-2007.

Ved ansøgningsfristen den 30. september indleverede vi sammen med vores samarbejdspartnere syv sammenhængende forskningsprogrammer. På det tidspunkt havde forskerne været i gang med at diskutere og konkret at udforme de ambitiøse forskningsprogrammer i mere end et halvt år.

Ansøgningerne blev efterfølgende fagligt vurderet af et panel af anerkendte velfærdsforskere fra de øvrige nordiske lande og Danmark. Samtlige vores syv programmer blev erklæret for fagligt støtteværdige.

I den efterfølgende udmøntning af ca. 70 mio. kr. fra bevillingen tildelte et udvalg med deltagelse af embedsmænd fra Social-, Beskæftigelses-, Integrations-, Undervisnings-, Videnskabs- og Finansministeriet støtte til fem af vores syv programmer. Samlet opnåede programmerne støtte for lidt mere end 30 mio. kr.

I de kommende 4 år skal vi nu sammen med vores partnere gennemføre en lang række forskningsprojekter inden for følgende programmer:

- Udsatte grupper og sociale velfærdstilbud
- Risikobørn- og unge. Effekter af indsatser
- Integration af etniske minoriteter
- Arbejdsmarkedspolitikens effekt på arbejdsmarkedssituationen
- Implementering og organisation i velfærdsstaten

Behov for forskeruddannelse

I forbindelse med disse programmer og deres projekter gennemføres også en række forskeruddannelsesforløb i form af ph.d. projekter og post.doc. projekter. Desværre fik denne aktivitet ikke for vores ansøgningers vedkommende den tyngde og det omfang, som vi havde satset på. Derfor vil der også i de kommende år være behov for ekstra opmærksomhed omkring mulighederne for at få finansieret forskeruddannelse inden for velfærdsforskningsområdet i bred forstand. Bl.a. er der behov for at sikre, at de kommende forskere opnår kompetencer i anvendelsen af de nyeste og mest avancerede metoder i socialforskningen.

Velfærdsforskningsprogrammet er en vigtig satsning på udvikling og kvalificering af forskningen i Danmark, og det skal blive interessant at arbejde med de projekter, der har fået finansiering fra programmet. Målsætningen om at få belyst effekterne af velfærdsindsatsen er meget velkommen, og er søgt indfriet både i de programmer, der er søgt om, og de programmer der har opnået støtte denne gang – og vil også blive forfulgt, når de resterende midler fra programmet senere skal udmøntes.

Temanummer Social Forskning

Etniske minoriteter – et nyt proletariat?

Etniske minoriteter – et nyt proletariat? Social Forskning, Temanummer marts 2005
ISBN 87-7487-775-5. 96 sider. Pris 85,00 kr.
inkl. moms.

Mange fra de etniske minoriteter er marginaliseret fx i forhold til arbejdsmarkedet, i uddannelsessystemet og på boligområdet. Det er dårligt for integrationen, og det lægger pres på velfærden.

Integration, flygtninge, indvandrere og efterkommere har de seneste år givet anledning til nogle af de hedeste og mest følelsesladede debatter i medierne og i det politiske landskab. Et nyt temanummer af Social Forskning giver et overblik over, hvad der er af forskningsbaseret viden på området og giver nogle bud på, hvor der skal sættes ind, og hvordan det kan gøres med størst effekt, fra praktikere på området, arbejdsmarkedets parter og lands- og kommunalpolitikere. Temanummeret rummer 15 artikler, der fokuserer på en række centrale spørgsmål, bl.a.:

- Er der en fare for at vi får et etnisk proletariat – eller har vi det allerede?
- Kan vi opretholde den generøse velfærdspolitik også over for etniske minoriteter?
- Hvad gør LO og DA for at fremme integrationen?
- Hvorfor er indvandrere blevet stadigt dårligere integreret på arbejdsmarkedet?
- Hvordan klarer etniske minoritetsunge sig i uddannelsessystemet?
- Er skolespredning en vej til bedre integration?
- Skyldes etniske minoriteters høje kriminalitetshyppighed etnicitet, kulturkonflikter eller sociale og økonomiske problemer?
- Hvad betyder boligområderne for integrationen?
- Hvorfor er der så mange indvandrere og flygtninge på hjemløseinstitutionerne?
- Hvilken indsats er der brug for ifht. etniske ældre?

Artiklerne er blandt andet skrevet af: formand Hans Jensen, LO & administrerende direktør Jørn Neergaard Larsen, DA, forskningschef Torben Tranæs, Rockwool Fonden, professor Aje Carlbohm, Lunds Universitet, Borgmester Finn Aaberg, Albertslund Kommune, Forskningschef Britta Kyvsgaard, Justitsministeriet og forskningsprofessorerne Søren Winter og Margaretha Järvinen, SFI.

EU projekt

Sammenhæng i social- og sundhedsindsatsen for ældre

Kai Leichsenring, Andy M. Alaszewski (eds.): Providing Integrated Health and Social Care for Older Persons. A European Overview of Issues at Stake. European Centre Vienna: Ashgate 2004.

Det europæiske PROCARE projekt, som Socialforskningsinstituttet deltager i, handler om sammenhængen mellem forskellige former for pleje fra social- og sundhedssystemet, som tilbydes til ældre mennesker. Den første publikation fra projektet, som netop er kommet, indeholder en oversigt over situationen og over de evalueringer, der er foretaget i de deltagende ni lande. Den indledes med en oversigt og et teoretisk kapitel.

I øjeblikket er kapitlerne til endnu en antologi ved at blive skrevet. Den forventes udgivet i 2005. Her vil emnet ikke blive behandlet land for land, men derimod på grundlag af en samlet fælles analyse af to modelprojekter fra hvert land. Det drejer sig om meget forskellige projekter, hvoraf de mest almindelige har at gøre med ældrepleje eller med rehabilitering i forbindelse med udskrivning fra hospital.

PROCARE projektet har sammen med et par lignende projekter allerede vakt betydelig interesse i EU systemet, og det kan forventes at få stor indflydelse på udviklingen af EUs politik på dette område. Tværnational forskning er et godt medium for at udveksle erfaringer og indtryk af den udvikling, der er i gang. Projektet har givet et indtryk af, at integration af servicen er en tendens i alle EU lande.

Skandinavien og Holland har været først med denne udvikling. Men det er alligevel vigtigt, at vi interesserer os for det europæiske samarbejde. Her kan vi præge den fælles definition af integration, så vi sikrer os, at brugeren kommer i centrum. Og vi kan aldrig blive dumme af også at lytte til erfaringerne fra andre lande.

Arbejdsrapport

Tid eller penge?

Jens Bonke, Mette Deding & Mette Lausten:
Time and Money - Are they Substitutes?
Globalisation, society and welfare Working Paper
11:2004. 42 s.

Arbejdsrapporten kan downloades fra Socialforskningsinstituttets hjemmeside: www.sfi.dk.

Læs også forfatterens artikel i *Politiken* den 8. marts 2005.

Det er et vigtigt spørgsmål, om rigdom kun har med penge at gøre, eller om også tid spiller en rolle for folks opfattelse af rigdom.

Store indkomster har den fordel frem for tid, at man gennem sit forbrug kan vise, at man har gjort det godt. Man kan klæde sig dyrt på, vise sin rigdom gennem en dyr bil og et stort hus eller på alverdens andre måder.

Det er straks vanskeligere at udtrykke status gennem rigdom på tid. Det gør sig ikke på samme måde som med penge at fortælle om al den tid, man råder over, fordi det så er underforstået, at man ikke laver noget, det vil sige arbejder og tjener penge. Man vil derimod gerne fortælle om, at man godt kunne bruge mere tid til børnene og familien og alle de andre fritidsinteresser, man desværre forsømmer.

Det næste spørgsmål er så, om man faktisk kan vælge mellem penge og tid. Hvis man mangler penge, er det jo nærliggende at arbejde noget mere, og hvis man vil have fri, kan man jo gå ned i arbejdstid. Sådan er virkeligheden bare ikke for de fleste, både fordi ikke alle kan få arbejde, og blandt dem, der har arbejde, er arbejdstiden ikke altid til forhandling. Alligevel kan man ikke se bort fra, at man til en vis grad kan vælge mellem tid og penge, og også har et ønske om at gøre det, sådan som økonomisk teori tilsiger.

I arbejdsrapporten *Time and Money – Are They Substitutes?* analyserer forfatterne fordelingen af tid og penge i parforhold blandt danske lønmodtagere. Analyserne fokuserer bl.a. på forskelle i fordelingen af tid og penge blandt kvinder og mænd.

Nyt om navne

Ny bestyrelse på Socialforskningsinstituttet

Socialminister Eva Kjer Hansen har udnævnt en ny bestyrelse for Socialforskningsinstituttet. *Palle Simonsen* fortsætter som formand. Følgende indtræder i bestyrelsen:

Fhv. finansminister og fhv. generaldirektør i EU-kommissionen *Allan Larsson*, Sverige.

Adm. dir. *Christina Lage*, Nordea Liv & Pension.

Sundheds- og socialdirektør, *Karin Julie Holland*, Horsens Kommune.

Professor *Torben M. Andersen* (indstillet af Det Strategiske Forskningsråd), Økonomisk Institut, Aarhus Universitet.

Professor *Margaretha Bertilsson* (indstillet af Det Strategiske Forskningsråd), Sociologisk Institut, Københavns Universitet.

Seniorforsker *Steen Bengtsson* (medarbejdervalgt), SFI.

Forsker *Mette C. Deding* (medarbejdervalgt), SFI.

Bestyrelsen er udnævnt for 4 år. For at sikre sektorforskningsinstitutternes uafhængighed indeholder den nye sektorforskningslov krav om, at bestyrelsesmedlemmerne skal være uafhængige af ministeren. Det betyder, at statslige embedsmænd ikke længere kan være bestyrelsesmedlemmer.